

www.karindom.org

Доклад за
оценка на
Програма Ранна
интервенция
на Фондация
Карин дом
2016

ВЪВЕДЕНИЕ

Имах привилегията да работя с Програма Ранна интервенция на Карин дом четири години като консултант по инициатива, финансирана от Фондация „Отворено общество“ за развиване на система от добри практики и висококачествени услуги в подкрепа на уязвими деца с увреждания и изоставане в развитието и техните семейства с цел децата да останат в своя дом и общност.

Моделът на РДИ (ранна детска интервенция) е основан на принципи и система от услуги, прилагана в САЩ, Канада и някои европейски страни. Основополагащите принципи и системи са били развивани и усъвършенствани в тези страни с помощта на изследвания и практика през последните 40 години и са регламентирани със закони, наредби и политики за изпълнение. Моделите са базирани на принципи на РДИ, които са се доказали като съществени компоненти на разходно-ефективна и резултатна система, водеща до впечатляваща възвращаемост на публичните инвестиции в течение на живота на децата.

Първият принцип е, че услугите трябва да започват от възможно най-ранна възраст (най-добре от раждането), за да се увеличат потенциалните ефекти от интервенцията и да се намали ефекта от пренебрегването и липсата на действия, както науката за развитието на мозъка е показала. Вторият принцип е, че услугите се предоставят в естествената среда на детето (обикновено дома), за да се осигури изграждането на полезни умения, които след това могат да бъдат пренесени и лесно използвани и в друга среда. Третият принцип е, че услугите се осигуряват чрез семейно-ориентиран подход, за да се осигури семейството да следва и прилага наученото. Четвъртият принцип е, че успешното осъществяване на услугите включва изграждането на партньорства между различни сектори, програми и отделни лица. Карин дом е създал широкообхватни междусекторни партньорства в общността, които са осигурили подкрепата за тази важна дейност. От медицинската общност те са привлекли лекари и болници, а от социалния сектор са ангажирали службите за закрила на детето. Чрез програмите за професионално обучение те са ангажирали представители на няколко различни университети и дисциплини.

Карин дом разширява и разпространява практиките си по РДИ в страната и е време да се мисли тези важни и доказани услуги да бъдат направени достъпни за всички деца и семейства в България, които се нуждаят от тях чрез стандартизирането и регулирането им в местни, регионални и национални закони, политики и практики. Услугите по РДИ отговарят на настоящата национална политика, но се нуждаят от план за изпълнение и финансиране. Карин дом има техническите умения, визията и опита да поеме лидерска роля в подпомагането на тези следващи стъпки в политиките, изпълнението и обучението. За мен беше чест да работя и да бъда свързана с тях професионално.

Джудит Нюман

*Доцент, Магистър на науката, Университет на Орегон
Консултант по РДИ към Фондация „Отворено общество“*

Джудит Нюман е директор и съосновател на Early Childhood CARES, програма за ранна интервенция и специално образование в ранното детство в регион Лейн, Орегон. Тя е Старши съветник по политиките на Алианса за ранно учене на район Лейн, сърцето на системата за ранно учене за региона на Орегон. Нейният над 30-годишен опит включва директно предоставяне на услуги, администриране, преподаване в университета, участие в множество изследователски дейности и интензивна работа с щатските и местни съвети, комитети, работни групи и бордове, свързани с политиките, системите и финансирането на образованието, услугите за хората и конкретно по проблемите на ранното детство. През последните 10 години тя работи за Фондация „Отворено общество“, Холт Интернешънъл и/или Университета в Орегон като международен консултант в няколко държави за създаването и прилагането на законодателство, политики и практики, свързани със системите за Ранна детска интервенция.

ПРИЗНАТЕЛНОСТ

Карин дом благодарни на Фондации „Отворено общество“, Програма за ранно детско развитие, Лондон за финансовата и консултативна подкрепа, за обученията и обмяната на опит и идеи! С тяхна помощ и тази на нашите партньори успяхме да изведем Програма Ранна интервенция на местно и национално ниво, като методика и устойчивост.

Благодарим на Община Варна за новаторството да разкрие през 2013г. общинско-делегирана дейност за услуги по ранна интервенция и да отговори на нуждите на най-малките деца и техните семейства!

Благодарим на всички наши партньори и дарители за открития диалог, взаимна подкрепа и доверие!

ОБХВАТ И ЦЕЛ НА НАСТОЯЩИЯ ДОКЛАД

Този доклад представя резултати от оценка на Програма Ранна интервенция на Фондация „Карин дом“ за периода от 01.01.2011г. до 31.12.2015г. Той е насочен към държавните и общински институции и партньори. Целта на оценката е да докаже предимствата и значението на услугите по ранна интервенция в България за превенция институционализацията на деца със специални нужди, тяхното оптимално развитие и социално и образователно включване. Оценката включва количествени и качествени методи. Данните са събрани чрез: разработена от Карин дом софтуерна система, която обобщава информацията за предоставяните услуги на децата и семействата; интервюта и анкетни проучвания с партньори, родители и специалисти от Програмата; анализ на документи.

ГЛАВА 1

КАРИН ДОМ И РАННАТА ИНТЕРВЕНЦИЯ

В КАРИН ДОМ „ПОМАГАМЕ НА МАЛКИТЕ СЛЪНЦА ДА ИЗГРЕЯТ“

Карин дом отваря врати във Варна през 1996 година, за да подпомага една от най-уязвимите групи в нашето общество – децата със специални нужди – да им осигури възможност да развият своя потенциал, да учат и играят сред своите връстници, да растат обградени с обичта и грижите на своите семейства и да имат мечти.

Основана от г-н Иван Станчов – дипломат и филантроп, като алтернатива на институциите, Фондация Карин дом днес има водеща роля в предоставянето на социални услуги за деца със специални нужди и техните семейства и подготовката на тези деца за приобщаването им в детска градина и училище.

Организацията адаптира принципи и подходи на работа, доказали своята ефективност и разпространява своя опит чрез обучения, семинари, конференции, работа със студенти и доброволци. Активно участва като застъпник за промяна на политиките за деца на местно, регионално и държавно ниво.

ЦЕНТЪР ЗА СОЦИАЛНА РЕХАБИЛИТАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ	ПРОГРАМА РАННА ИНТЕРВЕНЦИЯ	ОБУЧИТЕЛЕН ЦЕНТЪР	МОНТЕСОРИ КЛУБ	АДМИНИСТРАЦИЯ И ТЕХНИЧЕСКА ПОДДРЪЖКА
26 СЛУЖИТЕЛИ	5 СЛУЖИТЕЛИ	6 СЛУЖИТЕЛИ	4 СЛУЖИТЕЛИ	11 СЛУЖИТЕЛИ

Носител е на наградата на Европейската комисия (2001г.) за добрата си практика.

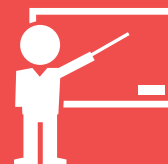
Карин дом се финансира основно от дарения и реализиране на проекти, както и програми по Държавно-делегирана дейност (50 деца за Терапевтичен център) и Общинско-делегирана дейност (40 деца за програма Ранна интервенция).

189 деца, са ползвали услуги на ЦСРИ Карин дом през 2015г.

147 са децата от програма Ранна интервенция през 2015г.

1567 специалисти и родители са участвали в обучения на Карин дом през 2015г.

ПРОГРАМА РАННА ИНТЕРВЕНЦИЯ НА КАРИН ДОМ

Реализира се в партньорство с Община Варна, двата родилни дома към СБАГАЛ „Проф. д-р Д.Стаматов“ и МБАЛ „Св. Анна“, Отдел „Закрила на детето“ – Варна и консултантите за подкрепа при кърмене към сдружение „Цветно бъдеще“.

Разработена през 2010г., благодарение на подкрепата на Фондации „Отворено общество“, Програма за ранно детско развитие, Лондон.

СЪЩНОСТ

Трансдисциплинарна, координирана услуга, която подкрепя семейства на бебета и малки деца до 3 години, при които има притеснения относно развитието. Тя цели подобряване развитието на детето и живота на семейството, както и предотвратяване изоставянето на деца, родени с увреждания.

ЕКИП

Услугите се предоставят от консултанти по ранна интервенция, които освен своята тясна специалност са развили допълнителни компетенции чрез работа в екип. Те са специалисти с профил: рехабилитатор, логопед-специален педагог, психолог, социален работник. Към екипа има още педиатър с консултативна роля и администрация. Екипът преминава всяка година вътрешни и външни обучения за повишаване на квалификацията, както и периодични супервизии.

Основни моменти в развитието на услуги по ранна интервенция в Карин дом

Обхват на Програма Ранна интервенция спрямо общия брой деца за община Варна

УСЛУГИ НА ПРОГРАМА РАННА ИНТЕРВЕНЦИЯ

ДОМАШНИТЕ ПОСЕЩЕНИЯ са основна услуга, предоставяна в естествената среда на детето (дома, детската площадка, детската ясла, градина). Консултантите дават на семейството насоки, предложения, препоръки за дейности, които стимулират развитието на детето.

Допълващи услуги:

Интервенция на ниво родилен дом:

- подкрепа за кърмене за оптималното хранене на бебето и изграждане на привързаност между майка и бебе;
- социално-психологическа подкрепа на семейството при раждане на дете със специални нужди и при риск от институционализация на детето

Групи за деца и родители:

- за социализация и подготовка за интегриране на детето в общообразователно детско заведение;
- за развитие на функционална комуникация и адаптивни умения (включва деца с нарушения от Аутистичния спектър и изоставане в езиково-говорното развитие).

*Родителска мрежа за подкрепа – „родител за контакт“; групи за взаимопомощ и подкрепа.
Ресурсна библиотека с литература, играчки и помощни средства;
Тематични срещи, семинари и обучения за родители, учители и др.*

ПРЕДОСТАВЕНИ УСЛУГИ ПО РАННА ИНТЕРВЕНЦИЯ 2011-2015г.

*Средномесечно Програмата работи с 65 деца. Годишно 10% от децата са включени само за проследяване на развитието им (през 2-3 месеца).

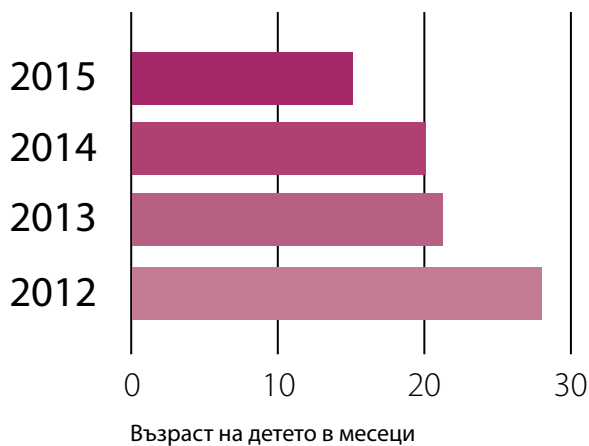
ЗАЩО ПРЕДОСТАВЯМЕ УСЛУГИТЕ В ЕСТЕСТВЕНАТА СРЕДА ЗА МАЛКОТО ДЕТЕ?

Естествената среда за малкото дете включва дома му, а също така детската площадка, детски ясли и градини и други обществени места. Услугите са фокусирани върху обучението на семейството и се предоставят като част от ежедневните занимания на семейството, което осигурява на детето повече възможности да упражнява и усвоява нови умения. За малките деца ученето става най-лесно под формата на игра, като се използват естествените им интереси и наклонности.

СЕМЕЙНО-ОРИЕНТИРАН ПОДХОД

При него не се фокусираме само върху детето и неговия проблем, а подкрепяме цялото семейство като развиваме неговите силни страни и ресурси. За разлика от експертния модел при този подход имаме активно участие на семейството в интервенцията. Малките деца прекарват първите години от живота си у дома, със семейството и затова семейната среда има най-голямо влияние върху развитието и възпитанието им.

СРЕДНА ВЪЗРАСТ НА ДЕЦАТА ПРИ ПОСТЪПВАНЕ В ПРОГРАМАТА

Въпреки широката обществена нагласа да се „изчака“ детето да израсте проблемите в развитието, отчитаме тенденция на все по-ранно включване на деца в Програмата. Заслуга за този успех имат партньорите от медицинската сфера, които са активни и припознават Програмата. Заслуга имат и социалните мрежи и медии, които популяризират ползите от ранното детско развитие.

ГЛАВА 2

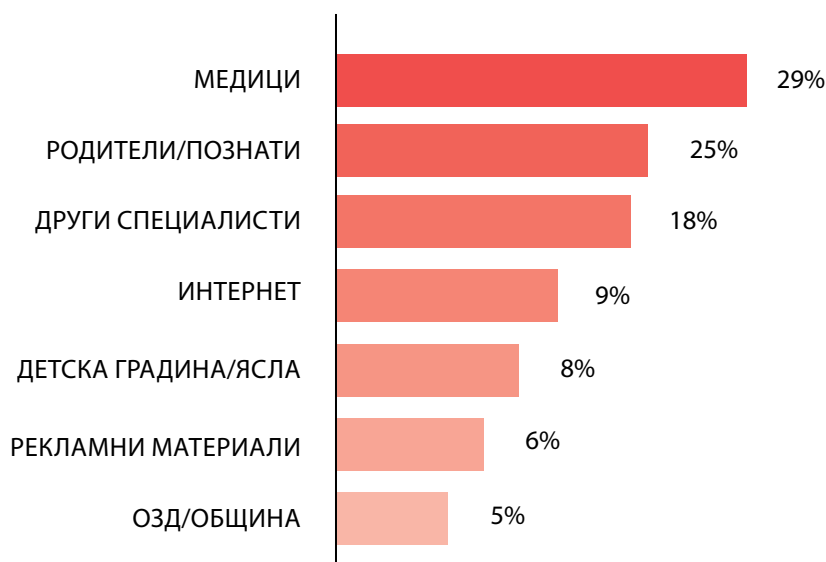
КАК РАБОТИ ПРОГРАМА РАННА ИНТЕРВЕНЦИЯ

Всички справки в настоящия доклад са генерирани от софтуерната система на Програма „Ранна интервенция“. Тя е разработена по образец на американската система, ползвана за програма за ранна интервенция Early Childhood CARES, Орегон. В нея се въвеждат и обработват данните на Програмата, което служи за текущ мониторинг на услугите и отчетност.

НАСОЧВАНИЯ КЪМ ПРОГРАМАТА

Родителите сами заявяват желанието си за включване в Програмата. В повечето от случаите това става, след като са били насочени от партньори на Карин дом или са достигнали до информация за Програмата през интернет или други родители и близки.

ПОСТЪПИЛИ ДЕЦА В ПРОГРАМАТА ПО ИЗТОЧНИК НА НАСОЧВАНИЯ

КРИТЕРИИ ЗА ДОПУСТИМОСТ

Деца на възраст от 0 до 3 години и едно или повече от следните условия:

- риск от изоставяне на дете със специални нужди в институция;
- диагностицирано увреждане или риск от развитие на увреждане;
- изоставане или риск от изоставане в една или няколко области на развитието, вкл. новородени деца с ниско тегло;

Карин дом прилага „Въпросниците по възрасти и етапи“ (ASQ-3 и ASQ-SE) – скрининг, който се попълва от родителите и изследва развитието в 5 области: комуникация, груба моторика, фина моторика, решаване на проблеми и социално-емоционално развитие. Резултатите от него показват, дали детето има изоставане в съответната област спрямо нормата за възрастта. Инструментът дава на родителите идеи за стимулиращи развитието дейности.

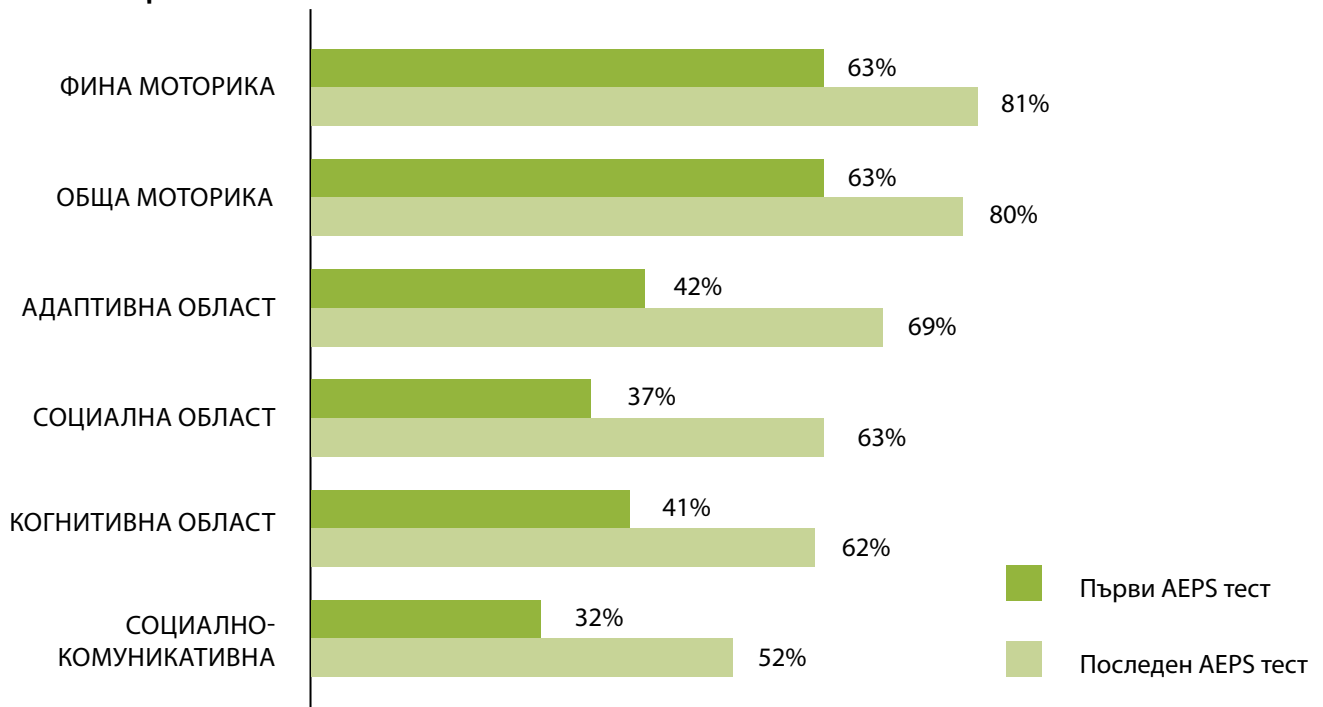
**През 2015-2016г. Карин дом провежда изследване за нормиране на скрининга за България.*

Разпределение на децата по състояния въз основа на първоначалните притеснения на родителите/ при постъпване в Програмата:

При наличие на изоставане и включване в Програма Ранна интервенция се използва инструмент за по-задълбочена функционална оценка AEPS - Система за планиране и оценка на развитието на деца от 0 до 3 години. Системата служи за оценка и определяне на силните страни на децата в различните области на развитие. Тя помага за определяне на настоящото ниво на умения на детето и за планиране на следващите стъпки, т.е. функционалните цели и задачи в Индивидуалния план за услуги. Оценката може да се приложи повторно в период след около 6 месеца, което помага за проследяване напредъка на детето.

РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРИЛАГАНЕ НА ИНСТРУМЕНТА AEPS (0-3) ПРИ 46 ДЕЦА ОТ ПРОГРАМА РАННА ИНТЕРВЕНЦИЯ:

Усреднените стойности в проценти показват уменията, които децата са демонстрирали при постъпване в Програмата и съответния напредък при повторно прилагане на теста след 6 месеца.

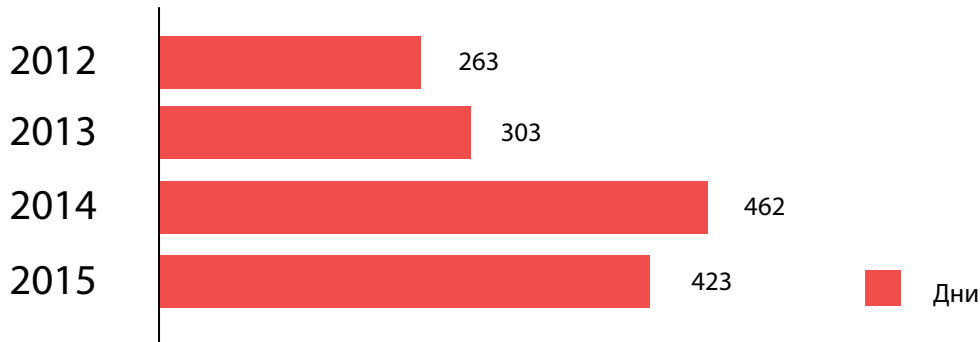
Предимство на този инструмент е, че прави връзка между оценката и интервенцията, което води до по-голяма ефективност. Той показва въздействието върху развитието на детето и подпомага текущата оценка на услугата. Така родители и специалистите могат лесно да проследяват напредъка при развитието на децата, а за ръководството е достъпен начин за мониторинг на резултатите от финансираните услуги.

ИНДИВИДУАЛЕН ПЛАН за услуги на семейството - членовете на семейството определят целите, които смятат за важни за детето и за себе си. Въз основа на тях екипът определя задачи, стратегии, подкрепа и услуги, необходими за изпълнението им.

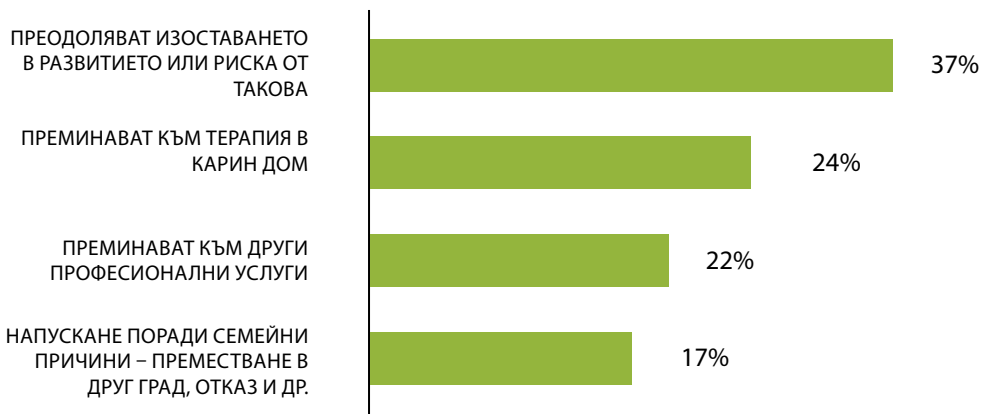
ИЗЛИЗАНЕ ОТ ПРОГРАМАТА

При преход към други услуги консултантите подпомагат семейството да направи информиран избор за подходящите за него услуги. Доверието и сътрудничеството между екипа по ранна интервенция, семейството и доставчиците на други услуги е ключово за успеха на прехода на детето към следващия етап от живота му.

СРЕДНА ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ НА ПРЕСТОЯ В ПРОГРАМАТА

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ДЕЦАТА ПО ПРИЧИНА ЗА ИЗЛИЗАНЕ ОТ ПРОГРАМАТА

ИСТОРИИ НА ДЕЦА

ИВАН

„Пътят към “Карин дом” започва с осъзнаването на нуждата от професионална помощ. Ние влязохме, когато синът ми беше на 2г.7мес., не говореше, криеше се от хората, не позволяваше да го пипат, спеше съвсем малко, бяхме на памперс, ядеше не повече от 10 месечно бебе, бягаше от децата, не беше протягал ръце към мен да го взема, блъскаше си главата във вратата, пицеше и реवेशе за има и няма какво, и ред други неща ... Бях толкова изплашена! ...диагнозата беше Генерализирано разстройство на развитието...

При всяко посещение консултантът ме насочваше към разбираем за детето подход, поведение и виждах как всяка седмица сме с една крачка по-близо до поставените цели. Аз научих много неща как да бъда полезна за развитието на детето си. Вярно е, че и аз много работих с детето. Благодарността ми е огромна! Детето е успешно адаптирано в детска градина, говори, играе с децата... промяната е пълна.“

майка на Иван

САШО

- ◆ роден 950гр. с общо увредено състояние
- ◆ Изоставен в ДМСГД-Варна
- ◆ На 3мес. е вече в приемно семейство и започва Програма Ранна интервенция
- ◆ Оценката показва изоставане от нормата във всички области на развитие
- ◆ Приемното семейство следва насоките, старателно работи за поставените цели и стъпка по стъпка Сашо напредва
- ◆ На 8 месеца е осиновен!
- ◆ На 1,5г. догонва връстниците

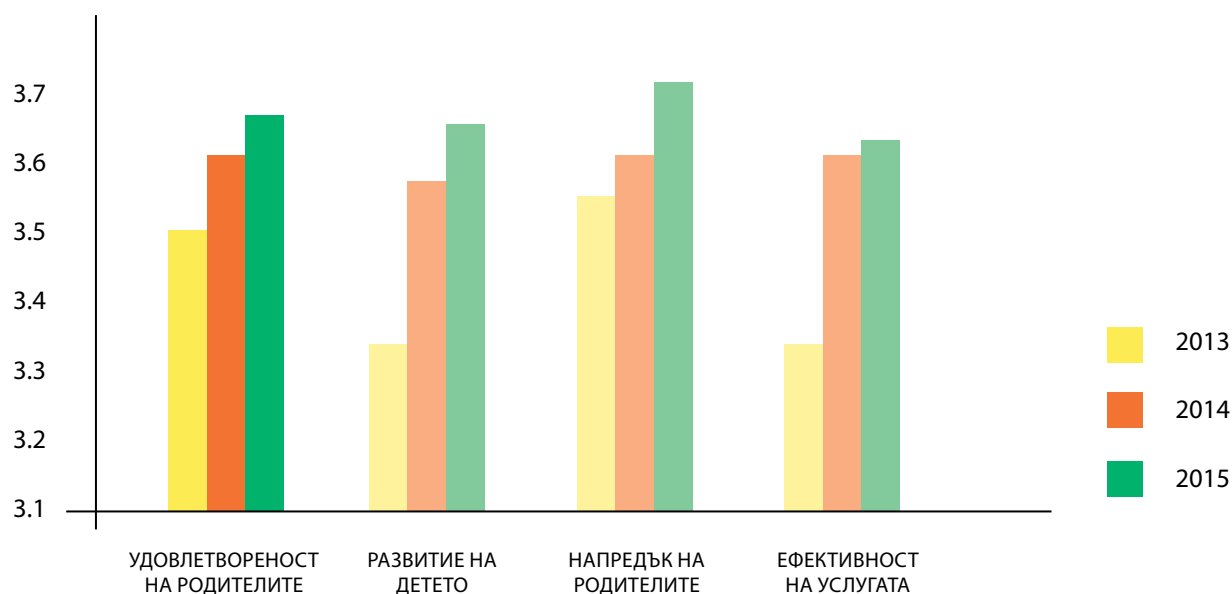
ГЛАВА 3

МНЕНИЕТО НА РОДИТЕЛИТЕ

Интервютата и анкетните проучвания са извършени от независим консултант – фирма „Хийт“ ООД в периода 2013 – 2015г. и са обобщени в 5 отделни доклада, позволяващи да се проследи развитието на услугата. В тях са участвали 296 родители, ползвали услуги по Програма Ранна интервенция.

РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОУЧВАНИЯ

Скалата на отговорите варира от 1 до 4, като 1 съответства на най-негативния отговор, а 4 съответства на най- позитивния отговор, където и удовлетвореността е най- висока.

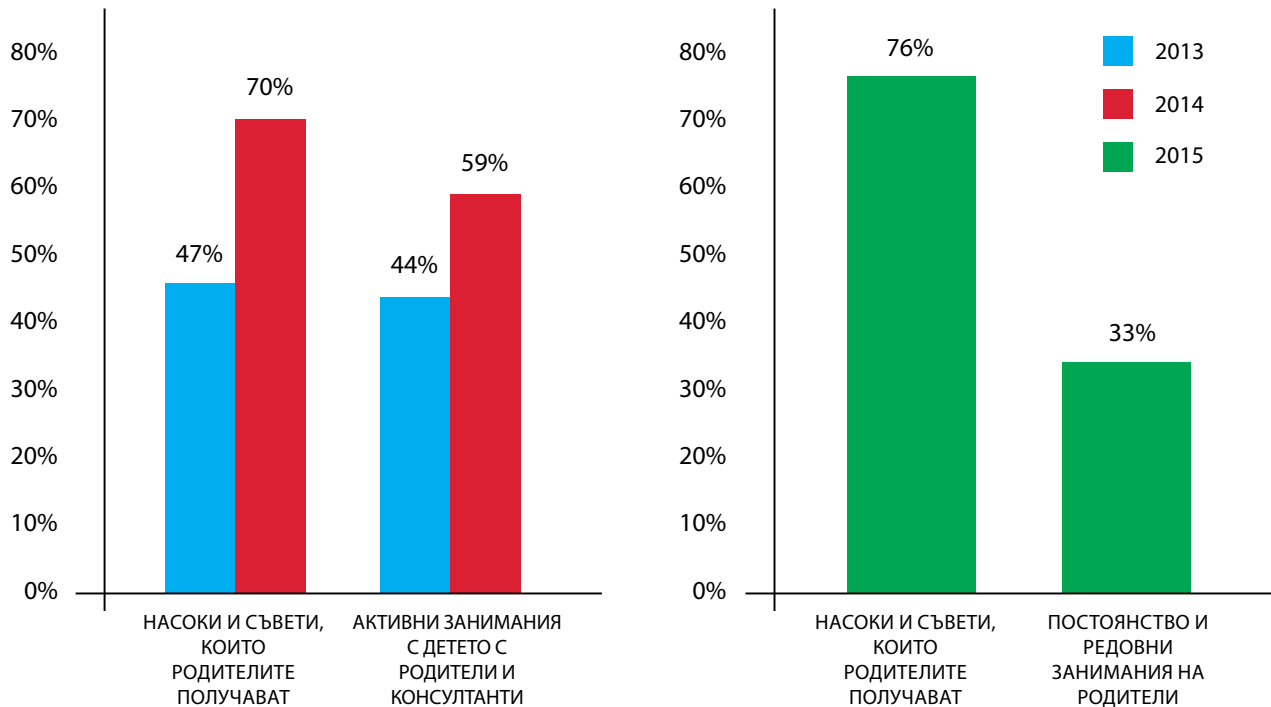
Удовлетвореността на родителите е определена чрез изследване на въздействието на Програмата в три направления:

- 1) **Развитие на детето** – напредък в развитието на детето
- 2) **Напредък на родителите** – участие, справяне на родителя с препоръчаните занимания с детето и увереност
- 3) **Ефективност на услугата** – придобиване на знания и умения от родителите, гъвкавост, продължителност и честота на услугата

При анализа на резултатите се отбелязва, че най-високите стойности са за „Напредък на родителите“. Това е положителният ефект на прилагания семейно-ориентиран подход.

„Консултантите ни дават насоки как да работим с детето и кое е важно за неговото развитие. Помагат ни да преценим обективно поведението и да се вземат мерки за отстраняване на проблемите. Показват ни се конкретни примери за игра с детето, така че да научава нови неща.“

При отговорите на родителите на отворения въпрос „Какви са причините за напредък на детето?“ се извеждат следните тенденции:

Посочените причини от родителите са също доказателство за успешно приложение на семейно-ориентирания подход от консултантите. През 2015г. се извежда нова тенденция – „постоянство и редовни занимания на родителите“. Резултатът не означава, че ролята на консултантите е подценена. Напротив те са успели да активират силата на семейството. Родителите са уверени и компетентни; прилагат на практика задачите от индивидуалния план и препоръките от формулярите за домашни визити. Те осъзнават своята значима роля за развитието на детето.

„Според мен напредъка се дължи на факта, че навреме (от втория месец след раждането) бяхме включени в програмата. Работата дава резултати и това все повече ни мотивира. Комуникацията и с други родители добавя и нови идеи за занимания. Много голям напредък отчитаме през последната 1 година, откакто малката започна да посещава яслената група.“

МНЕНИЕТО НА КОНСУЛТАНТИТЕ

ПРЕДИМСТВА НА УСЛУГАТА:

- Достъпна; няма дълъг срок на чакане.
- Предоставя се в защитена среда за детето
- Използва се домашната среда и ресурсите на семейството. Напр. за родителите е важно детето да се научи как у дома да се придвижва като използва наличните предмети
- Сnižава се стреса при родителите.
- Методиката на услугата отговаря на нуждите на семейството. Родителите формулират цели и се фокусират върху своите усилия. Поставят се кратки, измерими, постижими цели. Предлагат се дейности, които да се пробват от родителите до следващата визита и след това те споделят резултатите.
- Родителите са удовлетворени от семейно-ориентирания подход, тъй като виждат неговите предимства.
- Комплексност и гъвкавост на услугата. При преход в детска ясла/ градина консултации се провеждат на

място в детските заведения

- Със семействата, които преминават към други услуги се работи по-лесно, тъй като те вече са запознати какво могат да очакват, активни са и готови за партньорство.
- Спестява време и средства на семейството

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА НА УСЛУГАТА:

- Възприемането на семейно-ориентирания подход – в началото родителите очакват някой да работи с детето и не са убедени в успеха на подхода
- Никога не знаеш какво може да очакваш на една визита, но се свиква с това.
- Трябва да се изгради добър мениджмънт на времето - семейството да се завръща към целта на визитата; да се попълни и документацията
- Преодоляване на бариерите при посещение на детска ясла/градина, където консултантите не са познати; създаване на партньорство

ГЛАВА 4

УДОВЛЕТВОРЕНОСТ НА ПАРТНЬОРИТЕ

Изследването на удовлетвореността на партньорите от взаимодействието с екипа на Програмата показва висока оценка (86%). То е направено чрез анкетно проучване (42 представители) и обратна връзка от периодичните партньорски срещи.

Предимствата на Програмата, които партньорите извеждат, са:

- гъвкавост на консултантите (възможност да предоставят услугите на различни места и да подкрепят семейството спрямо неговите нужди)
- работата с цялото семейство и във всички области на развитие на детето
- услугата се допълва успешно с услугите на партньорите, като така се осигурява комплексна подкрепа на децата и семействата

Следните тенденции наблюдаваме при представителите на отделните сфери:

- Партньорите от **социалната сфера** (Отдел „Закрила на детето“, Социална дирекция към Община Варна, НПО) изразяват висока удовлетвореност:
„Родителите споделят, че се създава доверие между тях и специалистите“, „Към настоящия момент социалната услуга “ранна интервенция” е адекватна на потребностите“, „Подходът допринася за устойчивост на постигнатите резултати при детето, тъй като родителят участва активно и усвоява знания и умения“
- Партньорите от **здравната сфера** (неонатолози, педиатри, невролози, психиатри и др.) в началото са резервирани спрямо прилагания семейно-ориентиран подход, тъй като не се предоставя интензивна терапия, а се работи чрез подкрепа на семейството. Постепенно броят на насочените от медици семейства се увеличава. „Насочвам към Карин дом, защото виждам положителната промяна и с децата и семействата... свързват семейството и с други услуги“, „Насочвам към Карин дом и те насочват към мен, така че се подпомагаме взаимно относно пълноценното хранене“
- Партньорите от **образователната сфера** споделят по-голяма увереност при работата с деца със специални нужди след подкрепата от Карин дом; оценяват високо практическата насоченост на консултациите на място в детската градина: „Променихме средата, въведохме визуални разписания, използваме символни картинки и жестове. Това се отрази на децата - забелязваме подобряване на тяхната комуникативност и социално взаимодействие. Благодарни сме за съдействието!“ – учител от детска градина.

ГЛАВА 5

ОБУЧЕНИЯ ПО РАННА ИНТЕРВЕНЦИЯ

ОБУЧЕНИ ОТ КАРИН ДОМ УСЛУГИ ЗА ПРЕДОСТАВЯНЕ НА РАННА ИНТЕРВЕНЦИЯ

2011-2015г. - Карин дом проведе обучения на 14 НПО, които по структура са Център за обществена подкрепа, Комплекс за социални услуги за деца и семейства, Център за социална рехабилитация и интеграция, Център за майчино и детско здраве (пилотирани от Уницеф), и други доставчици на социални услуги. В подкрепа на обучаваните специалисти Карин дом разработи наръчник, който на следващ етап доразви в партньорство с Фондация „За нашите деца“. Резултатите показват, че услугата се прилага устойчиво в организации с експертиза в областта на работа с деца със специални нужди или такива, предоставящи мобилни социални услуги. Извежда се нужда от надграждащи обучения и супервизии.

2014-2015г. По договор с Министерство на труда и социалната политика Карин дом разработи методика за услугата Ранна интервенция и обучи 47 общински центъра по ранна интервенция на уврежданията. В обучителния екип се включиха и специалисти от вече обучените НПО с опит в прилагането на услугата. Резултатите показват, че голяма част от наетите специалисти в общинските центрове нямат опит от работа с малки деца със специални нужди. За тях познат е експертният подход. Съвместната работа в екип и излизането извън границите на тясната специалност са за повечето нова идея, както и философията на семейно-ориентирания подход.

От 2016г. Карин дом проучва възможностите за създаване на университетска програма по ранна интервенция. Изразен интерес към това има от Факултета по обществено здравеопазване към Медицински университет – Варна, поради дългосрочното сътрудничество на двете организации. Експертизата на Обучителния център на Карин дом и предоставянето на възможности за стаж и практика на студенти, обуславя интереса към партньорство и от страна на други университети в страната и чужбина.

ГЛАВА 6

ПРЕВЕНЦИЯ ИЗОСТАВЯНЕ НА ДЕЦА СЪС СПЕЦИАЛНИ НУЖДИ

По данни на УНИЦЕФ, в Централна и Източна Европа едно дете с увреждане е почти 17 пъти по-вероятно да бъде институционализирано¹.

Данните в България показват, че въпреки закриването на институции за деца от 0 до 3г. (ДМСГД), процентът на постъпили деца в тях до 1 годишна възраст спрямо общия брой постъпили деца се запазва постоянен – 80% (2001-2015г.)². Тези деца влизат предимно директно от родилния дом и рядко са осиновявани или поемани от приемни семейства. Същевременно те значително изостават в развитието си и смъртността при тях е по-висока.

Важна стъпка за успешната превенция на изоставянето на деца със специални нужди е първоначалната подкрепа на семейството – начина, по който родителите са уведомени за състоянието на детето и подкрепени. В тези случаи е ключово партньорството на родилните домове с Програма Ранна интервенция. Консултантът може да предостави психологическа подкрепа, информация за конкретното състояние; да свърже семейството с родител с опит или консултант по кърмене:

„Помня думите на доктора: „Животът ви ще се превърне в ад, оставете детето в дом за отглеждане, обществото не приема такива хора.“ За наше щастие съдбата ни срещна още в болницата с един прекрасен човек, който винаги ще помним, за нас беше като ангел - това е Ели Тодорова от Карин дом. Тя беше единствения човек, който не ни зададе въпросите “Какво решихте? Ще я изоставите ли?”. От нея получихме подкрепа и ценни съвети, както и координати на Карин дом, където имаше кой да ни помогне в борбата и грижите...”

През 2014г. Карин дом с екип от психолози проведе, по договор с МТСП, обучения на 290 медицински специалисти от 36 родилни домове в страната на тема: „Нови подходи при съобщаване на родителите за увреждането на детето“. Проучване сред тези медици показа, че над 70% считат, че специално разписан алгоритъм за съобщаване на нежелана новина би подобрил работата им. Предложенията им включват също обособяване на стая за разговор със семейството, назначаване на психолог, обучения на целия екип, партньорство с неправителствени организации от общността.

КОНСУЛТАЦИИ ПО ПРОГРАМА РАННА ИНТЕРВЕНЦИЯ НА СЕМЕЙСТВА ПРИ РИСК ОТ ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЯ

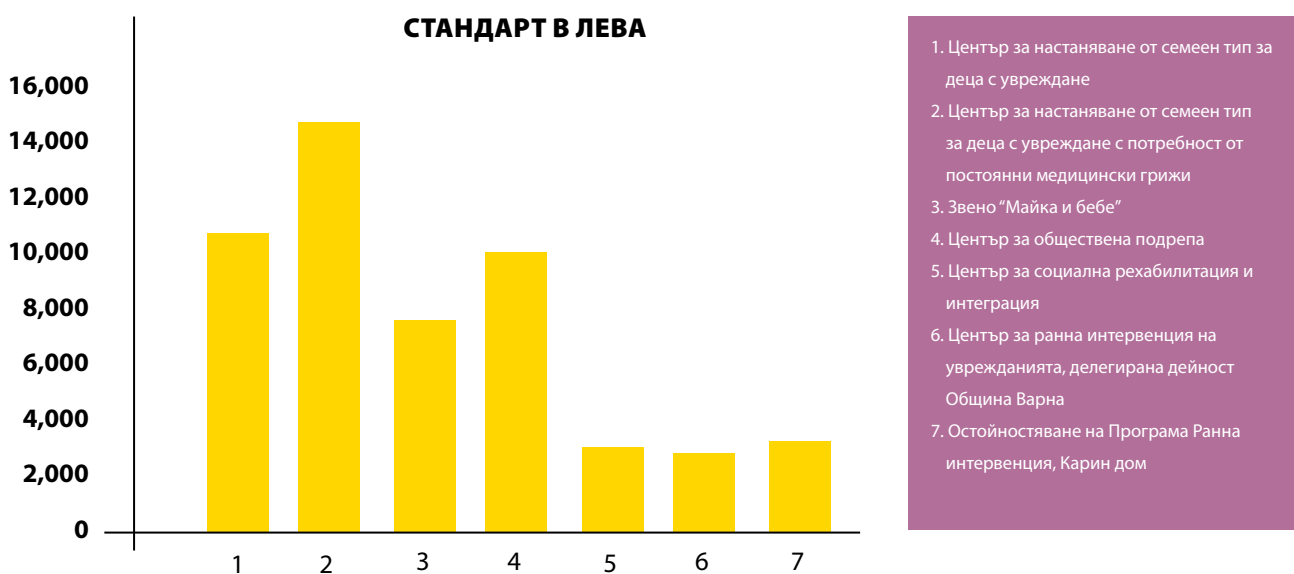
	2013 г.	2014 г.	2015 г.
Брой деца на ниво родилен дом	6	8	13
Деца, останали в семейна среда	6	5	10
Деца осиновени	0	2	0
Деца, настанени в приемно семейство	0	1	0
Деца, настанени с майката в звено „Майка и бебе“	0	0	2
Починало дете	0	0	1

¹ Children and young people with disabilities, UNICEF, May 2013

² Данни от Национален статистически институт (04/2016г.)

Благодарение на насочвания от наши партньори, от 2014г. Карин дом включва в Програмата приемни семейства, които подпомага при грижите и стимулиране развитието на децата. Приемните родители получават конкретни индивидуални насоки спрямо тяхното дете, така че те да придобият увереност, да разбират и комуникират с детето по-добре и да се справят успешно. Така чрез прилагане на семейно-ориентирания подход се създава по-стабилна и емоционална връзка между приемните родители и дете. Резултатите са: 1) превенция на риска детето да попадне обратно в институция, поради невъзможност родителят да се справи с трудностите при отглеждане на дете със специални нужди; и 2) преодоляване на изоставане в развитието и по-добър шанс за осиновяване на детето. От общо 15 деца, настанени в приемни семейства, осиновените деца до момента са 5.

СРАВНЕНИЕ НА СТАНДАРТИ ЗА ДЕЛЕГИРАНИ ОТ ДЪРЖАВАТА И ОБЩИНА ВАРНА ДЕЙНОСТИ И РАЗХОДИТЕ ЗА РАННА ИНТЕРВЕНЦИЯ³.

Идеята на Центровете за настаняване от семеен тип е децата да ползват услуги в общността, които да осигуряват терапия и среда за интеграция. Това означава, че издръжката на едно дете, настанено в такава институция следва да се увеличи с разхода за терапия, детска градина, училище, ресурсно подпомагане и др. Таблицата показва ясно в пъти по-ниския разход за алтернативната услуга на институцията – Център за Ранна интервенция.

Остойностяването на Програма Ранна интервенция е направено въз основа на реалните разходи за всички видове услуги в Програмата през 2015г. Не са включени разходите за първоначалните и надграждащи обучения с международни консултанти, които бяха значими за успешното приложение на семейно-ориентирания подход, както и инструментите за скрининг, оценка и разработването на услугите. Не са включени и разходите за материална подкрепа, която се предоставя в зависимост от нуждите. Основните пера са: работни заплати, транспорт, материали, обучения и супервизии, административни разходи. При тази услуга разходът за поддържане на офис и материална база за терапия са минимални, поради мобилния характер на услугата и прилагания подход – да се използват максимално ресурсите на семейството. Това допълнително влияе за постигането на увереност на семейството в своята сила да се справи по най-добрия начин при отглеждането на своето дете.

³ Решение № 304 на Министерския съвет от 26 април 2016 г. за приемане на стандарти за делегираните от държавата дейности с натурални и стойностни показатели през 2017 г.

ГЛАВА 7

РАННАТА ИНТЕРВЕНЦИЯ В БЪЛГАРИЯ – ПРОЕКТИ ИЛИ ПОЛИТИКА

В България разкритите от държавата услуги по ранна интервенция са в рамките на два проекта, финансирани от Европейски фондове и Световната банка.⁴ Проектното финансиране създава добра възможност за пилотиране на нова услуга, но то има редица недостатъци в дългосрочен план. Когато при прилагането на една услуга липсва **законово регламентиране, стандарти, методика, правилник за приложение, лицензиране на доставчика, изисквания към обучението на кадри**, то съществуват рискове по отношение на нейната ефективност и качество.

В България няма университетско образование по ранна интервенция. Експертната за развитието на уменията на деца със специални нужди от 0 до 3г. е съсредоточена предимно в големите градове и тя е в резултат на допълнителни обучения и обмен с чужди специалисти. Масова практика е напр. логопедите да работят с деца над 4-5 годишна възраст, както и да се изчаква детето „да израсте“ изоставането в развитието си.

В България има необходимост от достъп до универсални инструменти за скрининг и оценка на развитието на детето, които да гарантират ясни критерии за достъп до услугата и проследяване на нейното качество. Единствената широко-достъпна методика за изследване на развитието е на Манова-Томова от 70-те год.

Експертният модел, който поставя фокуса върху увреждането, а не върху развитието на силните страни и функционални умения на детето, е широко популярен. Семейно-ориентираният подход е нова философия, за чието успешно приложение се изисква промяна на нагласата и нови умения за привличането на родителя като партньор.

Работата в екип, споделянето на знания, координирането на подкрепата с медицинските специалисти, учителите, социалните услуги, и осигуряването на прехода в общообразователна среда са сред принципите на ранната интервенция, които подобряват резултатите за децата в дългосрочен план.

90% от развитието на мозъка е през първите 3 години.

Най-важният ресурс за развитие на детето е неговото семейство!

Ранната интервенция подкрепя семейството и е най-добрата инвестиция за обществото!

⁴ Проект „Посока семейство“ изпълняван от Министерство на здравеопазването - 5 центъра за ранна интервенция, като една от алтернативните услуги, които заместват закритите 8 институции за деца 0 - 3г. (ДМСГД); Проект „Социално включване“, изпълняван от Министерство на труда и социалната политика – 47 центъра за ранна интервенция, създадени в рамките на общински общности центрове.

ВСЯКО ДЕТЕ ЗАСЛУЖАВА ЩАСТЛИВО ДЕТСТВО! **НЕКА ГО НАПРАВИМ ВЪЗМОЖНО!**

Програма Ранна интервенция се осъществява с подкрепата на фондации
Отворено общество.

ЦЕНТЪР ЗА ДЕЦА СЪС СПЕЦИАЛНИ НУЖДИ
ОБУЧИТЕЛЕН И РЕСУРСЕН ЦЕНТЪР

www.karindom.org